

Balti Eraseaduse tekstidest.

Normitehniline arutelu.

Valter Nõges.

I. Riigikogu käesolevas istungkonnas kavatsetakse otsustada Balti Eraseaduse maksvuse laiendamisküsimus Petseri- ja Narvatagusele maale, mis peamiselt tingitud III köites ette nähtud kinnistuskorra maksmapaneku tarvidusest Eesti vabariigi nim. osades, kus maksev praegu seda instituuti teisiti normiv Vene Tsiviilseadustik (S. K. X. k. 1. j.)¹. See juht pakub soodsa võimaluse BES-e sissejuhatusel XVI artikli märkuse muutmiseks, mis annab eelise selle seadustiku venekeelsele tekstile saksakeelse ees, kui neis tekib mingisugune lahkeli (nesoglasie).

II. BES-e viimane eelnõu on koostatud kohalikkude õiguseallikate põhjal Friedrich Georg Bunge poolt, ning vene keelde tõlgitud M. Korfi juhtival kaastegevusel. Mõlemad BES-e tekstid kinnitati ühel ajal 12. nov. 1864. a. käskkirjaga² Vene keiseri Aleksander II poolt ning avaldati samuti ühel ja samal ajal vene ja saksa keeles; seega omandasid mõlemad tekstid ühesuguse seadusliku jõu. 1869. a. maade võõrandamisel ehitatavale Balti raudteele ilmnes erinevus BES-e 868. artikli 1. märkuse vene- ja saksakeelses tekstis. See juht saigi tõukeks BES-e tekstide suhtumisküsimuse lahendamiseks seaduseandlikul teel: Vene Riiginõukogu avaldas mainitud küsimuses oma arvamuse, mille resolutiivse osa kinnitas keiser 16. nov. 1870. a.³ Hiljem paigutati see 1870. a. seadus kodifikatsiooni korras BES-e

¹ R. T. 1920 — 129/130, seadus nr. 254 seisuste kaotamise kohta, II järk.

² Polnoe sobranie zakonov 41443.

³ Ibidem 48921.

1890. a. väljaandessë märkusena sissejuhatuse XVI artiklile⁴. Meie tsiviilseadustiku vene- ja saksakeelset teksti on võrrelnud prof. Engelmann⁵ ja prof. Nolde⁶, kes näitavad erinevusi tekstides enam kui viiekümnes artiklis. Nii näeme, et küsimuse lahendamine ühe või teise teksti kasuks pole mitte väikese tähtsusega. Väljaspool igasugust kahtlust on see asjaolu, et saksakeelne tekst on täpsam venekeelsest: 1) ta on originaaltekstiks, kuna venekeelne on vaid tema tõlge, mis oma täpsuses ei saa võistelda algtekstiga; 2) ta seisab BES-e algallikatele lähemal, mis põhinevad peamiselt saksa- ja ladinakeelseil tekstidel; 3) BES-e algallikates on palju vene õigusele võõraid elemente ja termineid, mis on tõlgitud sageli ebatäpsate väljenduste ja sõnadega⁷; 4) BES-e koostasid balti juristid, kes tundsid paremini kohalikku õigust kui tõlkijad venelased. Vaatamata eelöeldule otsustati III kõite tekstide küsimus venekeelse kasuks; selle teguviisi motiiviks oli muidugi tahe eelistada riigikeelt vähemusrahvuse keelele.

III. Mõned juristid püüavad ignoreerida 1870. a. seadust. Nii näit., J. Schieman⁸, lähtudes ajaloolisest seisukohast, eelistab saksakeelset teksti venekeelsele, kui seaduse originaali tema tõlkele. Sel väitel pole juriidilist tähendust. Tarvitseb ainult meelde tuletada, et provintsiaalseaduste kaks esimest kõidet on koostatud saksa keeles, kuid seadusliku jõu omandas ainult tõlge. Käesoleval juhul on tähtis see asjaolu, et BES-e mõlemad tekstid omandasid seadusliku jõu, kuna nende suhtumine üksteisega normiti alles hilisema seadusega.

⁴ Vrd. prof. Nolde — „Očerki po istorii kodifikacii mestnyh graždanskikh zakonov pri grafe Speranskom“, vyp. II, SPB. 1914. lk. 493 jj.

⁵ Prof. Engelmanni eessõna BES-e mitteametlikule väljaandele: „Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht nach der Ausgabe von 1864 und der Fortsetzung von 1890, herausgegeben von H. v. Broecker“, Jurjev 1902. See eessõna on avaldatud lühendatult venekeelses tõlkes ajakirjas „Žurnal Ministerstva Justicii“ 1902. a., nr. 8, pealkirjaga: „Teksty russkij i nemeckij Pribaltijskogo graždanskogo prava“, lk. 300—312; mina siteerin viimast.

⁶ Prof. Nolde — l. c., lk. 504 jj.

⁷ Ibidem, lk. 513, 514.

⁸ J. Schieman — „Ein Beitrag zur Lehre vom Wasserracht nach dem Recht der Ostseeprovinzen mit besonderer Berücksichtigung der Holzflössung in Curland“, Mitau 1890, lk. 46 jj.

Prof. Engelmanni⁹ arvamuse järgi on 1870. a. seadus ainult III köite 868. artikli 1. märkuse autentiline interpretatsioon, mis on kohaldatav ainult antud juhul, s. t. maa võõrandamise puhul Balti raudtee jaoks. Ning peale selle ei vastavat see märkus üldse Vene Riiginõukogu arvamusele. Tuleb tähendada, et prof. Engelmanni esimene väide pole kokkukõlas Vene Riiginõukogu arvamuse sisuga¹⁰: meie ei saa sealt kusagilt välja lugeda, nagu oleks tekstide küsimus otsustatud ainult 868. art. 1. märkuse suhtes. Ei, selles on selgesti väljendatud mõte, et igasuguse lahkeli puhul tekstides tuleb võtta juhiseks venekeelne tekst, mida ei saa sel juhul kõrvaldada seadustiku saksakeelne redaktsioon. Mis puutub prof. Engelmanni teise väitesse, siis lükkab ümber selle õiglaselt prof. Nolde, tähendades, et Riiginõukogu arvamusest on võetud 1870. a. seadusse just see osa, mis tuli võtta, nimelt tema resolutiivne osa ja seejuures sõnasõnaliselt¹¹.

Ka viimasel ajal püütakse vältida 1870. a. seadust. Nii näit. Läti ülikooli kaubandusõiguse dotsent Loeber¹², tugedes peamiselt prof. Engelmanni väidetele, loeb 1870. a. seaduse Läti vabariigi suhtes mittemaksvaks, kuna ta ei olevat üldse kokkukõlas Läti riigikorraga ega olevat õigustatud ei ajaloolisest ega dogmaatilisest seisukohast. Need väited oleme eespool ümber lükanud, nii et me nende juures lähemalt ei peatu. — Läänud aasta „Õiguses“ nr. 4. arutab seda küsimust A. Brandt, kus ta mõõnab, 1870. a. seadus olevat kaotanud oma maksvuse Eesti iseseisvaks kuulutamiseiga. Selle momendini olevat 1870. a. seadus praeguse Eesti vabariigi piires jõus olnud „juriidilise normi põhjal, mille järgi meie maa kuulus Vene riigi alla“¹³. Eesti iseseisvaks saamisega kaotanud „mainitud seadusega loodud fiktsioon *eo ipso*

⁹ Prof. Engelmann — o. c., lk. 307, 308.

¹⁰ Vrd. prof. Nolde — l. c., lk. 498 jj., kus toodud nim. tekst.

¹¹ Ibidem, lk. 502.

¹² Dr. Loebers, A. — „Tirdzniecības tiesību pārskats“ („Kaubandusõiguse ülevaade“), Riga 1927, lk. 26, 27.

¹³ Mis selle all autor mõistab, jääb täiesti arusaamatuks: kas Nystadt'i 1721. a. rahulepingut või midagi muud? Ajakirja piiratud ruum ei luba lähemalt polemiseerida mainitud autoriga. Üldiselt tundub selle artikli esimene pool enam keerulise skolastikana kui probleemi juriidilise lahendusena.

oma juriidilise tähenduse, kuna meie kodumaa riigiks kuulutamiseга tema riigikeeleks võis olla ainult eesti — aga mitte mingi teine keel“. Tõesti ei saa ega tahagi väelda, et Eesti iseseisvaks saamisega on meie riigikeeleks eesti keel, kuid et selline asjaolu iseenesest omaks jõudu BES-e üksikute artiklite tühistamiseks, see on küll pisut enam, kui jurist üldse võib väita.

Põhiseaduse § 4 järgi maksavad meil Eestis tema enese asutiste poolt antud või tunnustatud seadused. Viimased on leidnud lähema määritelu „Ajutiste administratiivseaduste“¹⁴ I seaduse 2. artiklis, mille järgi meil Eestis „kuni uute seaduste väljaandmiseni ehk endiste muutmiseni, maksavad need seaduslikud määrused, mis 24. oktoobrini 1917. a. praeguse Eesti riigi piirides jõus olid, niivõrt kui need seadused Eesti Maapäeva otsust mööda, mis 15. novembril 1917. a. vastu võetud, Päästekomitee manifesti läbi 25. veebruarist 1918. a. kui ka Ajutise Valitsuse endiste ja käesoleva määruse läbi muudetud ei ole“. See seadus tunnistab meil maksvaks teiste hulgas ka BES-e, järelikult ka tema sissejuhatuse XVI artikli märkuse. Kuna seda märkust siiani pole muudetud ega tühistatud, siis tuleb ka nüüd juhiseks võtta BES-e venekeelne tekst, kui ilmneb mingisugune lahkeli vene- ja saksakeelse teksti vahel.

IV. Kuivõrt kõrvaldab BES-e venekeelne tekst saksa-keelse, vastavalt tema sissejuhatuse XVI art. märkusele? Prof. Engelmann, uurides ülalnimetatud sissejuhatuses III kõite tekstide küsimust, avaldab ainult kriitilisi märkmeid, kuna ta mainitud märkuse tõlgendamiseks selles midagi positiivset ei anna¹⁵. Seda küsimust on lähemalt puudutanud H. Lutzau¹⁶. Vastavalt tema vaatele tuleb võtta juhiseks venekeelne tekst ainult neil juhtudel, kus tegemist „otsese vastuoluga“ (wirklicher Widerspruch). Kui tekstides esineb ainult „lihtne erinevus, kõrvalekaldumine“ (blosse Abweichung), selgusetus väljendusis või üldse ebatäpsus redaktsioonides, siis ei olevat enam kohaldatav XVI art. märkus.

¹⁴ R. T. 1918 — 1.

¹⁵ Vrd. prof. Engelmann, o. c., eriti lk. 306—308; samuti prof. Nolde, l. c., lk. 502.

¹⁶ H. Lutzau — „Streifzüge auf dem Gebiete der Theorie und Praxis des provinciellen Privatrechts“, Riga 1902, lk. 137 jj.

Viimasel juhul võib tarvitada seaduserakendaja oma äranägemise järgi üht või teist teksti. Küsimuse otsustamisel, kas antud artiklis on „otsene vastuolu“ või ainult „lihtne erinevus“, peab kohtunik end juhtida laskma „üldise mõistuse“ (allgemeine Vernunft) põhilauseist. Nii, näit., on „otsene vastuolu, sel juhul, kui ühe teksti järgi on kellelgi teatud õigustus, teise järgi aga mitte või kui üks tekst peab midagi erandjuhuks, teine aga üldreegliks. — Prof. Nolde¹⁷, kritiseerides Lutzau seisukohta nim. küsimuses, juhib tähelepanu kindlikult selles esinevaile järgmistele suurile puudusile. Seaduse väljendit: „mingisuguse lahkeli puhul“ (v slučae kakogo libo nesoglasija) ei või aru saada nii piiratult, nagu seda teeb Lutzau, samastades seda oma terminoloogia järgi „otsese vastuoluga“. Väljend „mingisugune“ võib tähendada ainult „igat“ lahkeli. Ja mis peaasi, siin ei ole mingit võimalust määratella mingisugust astendust, gradatsiooni lahkeliides, sest et seadus möödub sellest täiesti vaikides.

BES-e sissejuhatuse XVI art. märkuse kõige vastuvõtava interpreteerimisviisi annab prof. Nolde, lähtudes järgmisest¹⁸. 12. nov. 1864. a. käskkirjaga omandasid seadusliku jõu mõlemad III kõite tekstid. Vene Riiginõukogu 16. nov. 1870. a. otsus ei muuda seda olukorda: mõlemad tekstid jäävad offitsiaalseiks ja miski ei takista viitamast saksa-keelsele tekstile ja tsiteerida teda kui seadust, kuni temas ei ole lahkeli võrreldes venekeelsega. Vastavalt mainitud märkuse täpsale mõistele tuleb tarvitada mõlemaid tekste meie tsiviilseadustiku kohaldamisel: venekeelne tekst otsustab küsimuse lahkeli juhul tekstides, kuna aga lahkeli võime määratella ainult võrdlemise teel. Selle toiminguga võime kindlaks teha, kas meil on tegemist tegeliku „lahkkeliga“ normides, või ainult erinevate redaktsioonidega, mis ei muuda asja sisuliselt, sest erinev sõnastus ei põhjusta veel lahkeli. Viimane ilmneb ainult siis, kui kummastki tekstist järgneb ühele ja samale juhule erinev interpretatsioon. Kui nähtub, et saksakeelne väljend selgitab venekeelset, või kui nende artiklite kõrvutamisel manatakse esile uus ühine mõiste, olgugi et temast erineb esimese vaate järgi venekeelses tekstis avaldatu, — siis tuleb see uus mõiste juhiseks

¹⁷ Prof. Nolde — l. c., lk. 500, 501.

¹⁸ Ibidem, lk. 502—506.

võtta. Kui aga nähtub, et venekeelne väljaanne räägib midagi muud, siis tuleb võtta juhiseks just tema, mitte pead murdes selle üle, et venekeelne redaktsioon põhineb arusaamatusel, tõlkeveal või mõnel muul juhuslikkusel.

Prof. Nolde poolt antud mainitud märkuse tõlgendamisviis on kokkukõlas Vene Senati praksisega¹⁹. Eriti karakterlik käesolevale juhule on Vene Ts. Kass. Dep. 1911. a. otsus nr. 32, kus muu seas seletatakse järgmist: „... olgugi et provintsiaalseadustiku III kõite sissejuhatuses XVI art. märkusega on antud eesõigus venekeelsele tekstile, kui selle tsiviilseadustiku vene- ja saksakeelse teksti vahel on lahkeli, sellega muidugi keelatakse saksakeelse teksti tarvitamine venekeelses redaktsioonis selgesti väljendatud mõiste kõrvaldamiseks, kuid sellega ei keelata tekstide võrdlemist ebatäpsa venekeelse redaktsiooni selgitamiseks“ (jutt oli nimelt BES-e 2468. artikli tähendusest).

V. Ülalöelduga oleme kindlaks teinud järgmised asjaolud:

1) 16. nov. 1870. a. seadus, paigutatud kodifikatsiooni korras BES-esse märkusena sissejuhatuses XVI artiklile, ei ole siiani kaotanud oma maksvust.

2) 16. nov. 1870. a. seaduse järgi on BES-e mõlemad tekstid offitsiaalse jõuga, kuid ainult selle vahega, et venekeelne tekst on eelisseisukorras, võrreldes saksakeelsega, kui neis ilmneb lahkeli.

3) BES-e vene- ja saksakeelses tekstis olevate lahkkelide määritlemiseks tuleb tekste alati kõrvutada, võrrelda; seega eeldab meie tsiviilseadustik mõlema teksti tarvitamist, kusjuures tuleb sageli pöörduda saksakeelse teksti poole venekeelse tõlgendamiseks; selline olukord muutuks lihtsamaks, kui meil BES-e ametlikuks tekstiks oleks ainult saksakeelne.

4) Saksakeelne BES-e tekst, kui balti tsiviilõiguse algallikatele lähemal seisev ning koostatud neid allikaid hästi tundvate balti juristide poolt, on venekeelsest täpsam. Prof. Engelmann ja prof. Nolde on tekstide võrdlemisel BES-e venekeelses ametlikus väljaandes kindlaks teinud trükivigu ja ebatäpsaid tõlgendeid enam kui viiekümnes artiklis.

¹⁹ Vrd. Vene Senati Ts. Kass. Dep. otsused: 1900 — nr. nr. 18 ja 70; 1901 — nr. 33; 1906 — nr. 74; 1909 — nr. 67; 1911 — nr. 32. Vt. ka Nolde — l. c., lk. 505.

5) Mingisuguse argumendiga pole praegu enam põhjustatud venekeelse kui ebatäpsama teksti eeliseisukord.

6) Keeleküsimus iseenesest ei võiks olla mõõduandev ühe või teise teksti eelistamisel, sest niihästi saksa kui ka vene keel on meile võõrkeeled. Kuigi ei saa mainimata jätta, et keskkoolis on meil esimeseks võõrkeeleks saksa keel, kuna vene keelt seal üldse ei õpetata; seega on saksakeelne tekst meie noortele juristidele enam mõistetav, ühtlasi ei tekita selle kohaldamine ka vanematele juristidele mingisugust raskust.

7) Lõpuks, BES-e saksakeelne ametlik väljaanne on samavõrra kättesaadav kui venekeelne, nii ka sellest küljest ei ole takistusi saksakeelse teksti ainuametlikuks kuulutamisele.

Arvestades neid asjaolusid peaks olema küllaldaselt põhjustatud, niihästi puht-teoreetilistel kui ka praktilistel kaalutlusil, järgmine *ettepanek*: BES-e maksvuse laiendamisel Petseri- ja Narvatagusele maale tühistada seaduseandlikus korras BES-e sissejuhatuses XVI artikli märkus ning ainuametlikuks tekstiks kuulutada BES-e 1864. a. saksakeelne väljaanne, nende muudatustega, mis on tehtud peale tema väljaandmist niihästi Vene kui ka Eesti ajal. Viimased muudatused jäävad maksma muidugi oma algkeeles, s. t. vene resp. eesti keeles. Esitatud normi maksmapanek ei kõrvalda loomulikult võimalust kasutada venekeelset teksti tõlgendamisallikana, kui tema mõne artikli sõnastus on lähemal BES-e selle paragrahvi algallikate täpsale mõistele²⁰, sest BES-e esimeseks ning peamiseks tõlgendamisallikaks on tema artiklite all näidatud algallikad ise.

Ex bibl. univ. Bor

²⁰ Näit. vrd. BES-e 1014. artiklit vene- ja saksakeelses väljaandes. Vt. ka J. Schiemann — l. c., lk. 47.

